

Elegans, grace och kanoner. Utförsåkningens pionjärfas i svensk skidlitteratur 1926 – 1939

Av Samuel Thorné

Abstract

The main purpose of this article is to analyze the pioneer phase of Swedish downhill skiing, especially slalom, from a gender perspective. The research period stretches from 1926 to 1939. I have performed an analysis based on which words are used in skiing literature to describe female versus male skiers. The main source for the study is yearbooks of the Swedish outdoor organization. The results show that there was a re-negotiation on which ideals were elevated in skiing, for male skiers as well as for female skiers. The cross-country skiing ideal was dominated by the silent and persistent male, as opposed to the cheeky and brave man in downhill skiing. Female downhill skiers were commonly appraised for their beauty, elegance, and grace, while male skiers were often described in words related to weapons, war and the military. The study also shows how Swedish nationalist expressions differed in cross-country skiing as compared to downhill skiing. Previous research on cross-country skiing has shown that a domestic sort of nationalism based on Swedish nature and culture has been dominant, whilst this study shows that the nationalist expressions, with regards to downhill skiing, rather asserted Sweden in relation to the Alp countries. This kind of re-negotiation is described as a movement from internal to external nationalism within the skiing sphere.

Keywords: downhill skiing, nationalism, ideal of masculinity, gender, re-negotiation

Med en säkerhet som gränsade till fräckhet körde hon till sig de charmanta tiderna [...] Flickorna kunna åka! Det hör sjutton till att taga upp konkurrensen med dem. Man får finna sig i stryk då och då.¹

¹ Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna: Upplevelser och erfarenheter från två månaders skidstudier i Österrike och Schweiz* (Stockholm 1934), s. 218.

Längdskidåkning betraktades länge som en nationalsport i Sverige, och gör väl så fortfarande av många.² När slalomen introducerades i Sverige under mitten av 1920-talet blev den snabbt populär. Nationella och internationella tävlingar anordnas under mitten av 1920-talet och för dessa spelade skapandet av Internationella skidförbundet (FIS) en viktig roll. Nu utmanade slalomen längdskidåkning som den populäraste skidsporten i landet. Längdskidåkning hade länge kopplats till uthållighet, nationalromantik, nordism och manlighet.³ Men vad stod då slalomen för? Just utförsåkningens inträde i Sverige har i princip negligerats i tidigare forskning, vilket är förvånande med tanke på att mycket forskning har gjorts gällande skidsport.⁴ Det övergripande syftet med denna studie är att ur ett genusperspektiv undersöka utförsåkningens introduktion i Sverige. Perioden som fokuseras är utförsåkningens pionjärfas i Sverige, tiden 1926–1939. Studiens huvudfråga lyder: Vilka föreställningar om kön och nation framträdde i den samtida svenska skidlitteraturens beskrivningar av utförsåkning 1926–1939? Skälet till att studien avslutas 1939 är att idealen inom sporten då förändrades och blev mer familjeinriktade.⁵

Forskningsläge

Forskningen har fixerat sig vid längdskidåkningens ideal, varpå en studie av utförsåkningens dito är relevant. Idrottshistorikern Leif Yttergren menar att den tidiga skidåkning präglades av nationalromantik och nordism vilket betyder att den var en rörelse för att skapa en nordisk enighet, inte minst genom de så kallade Nordiska spelen.⁶ Utförsåkning har tidigare analyserats sporadiskt med hjälp av genusteori.⁷ Idrottshistorikern Isak Lidström har granskat mediala representationer av utförsåkaren Bengt-Erik Grahn under 1960-talet. Lidström menar att Grahn fick symbolisera bryggan mellan den traditionella längdskidåkning och den moderna utförsåkning.⁸ Lidström belyser också de ideal som kopplades samman med den moderna utförsåkning, exem-

- 2 Leif Yttergren, *I och ur spår! En studie om konflikter och hjältar i svensk skidsport under 1900-talet* (Lund 2006), s. 9ff; Se till exempel Isak Lidström, "Att göra folk av skidlöpare: Nationen, regionen och kampen om Vasaloppet 1922–1931", *Idrott, historia och samhälle: Svenska idrottshistoriska föreningens årsskrift*, 2014 om Vasaloppets betydelse för föreställningar om Sverige som nation.
- 3 Emil Dickson, "För framtidens segrar: Om nationalism och tävling i svensk skidlöpning 1897–1924", *Idrott, historia och samhälle*, 2009. Även Jan Samuelsson har skrivit om detta i artikeln "Skidåkning, mannen och det nationella", i *Idrott, historia och samhälle* 2001.
- 4 Det finns artiklar som behandlar en senare tidsperiod, till exempel drar etnologen Fredrik Schoug slutsatsen att Ingemar Stenmark har konstruerats i media som "tystlåten norrländsk kraftkarl". Denna artikel behandlar dock inte utförsåkningens pionjärfas. Fredrik Schoug, "Stenmark fick landet att stå stilla", *Tidningen Alba* (Göteborg 2015) [hämtad 2021-03-14 från <https://www.alba.nu/sidor/18915>].
- 5 Sverker Sörlin, "Nature, skiing and Swedish nationalism", *The International Journal of the History of Sport*, 1995:2 (vol 12).
- 6 Leif Yttergren, *I och ur spår!*, s. 36f.
- 7 Fredrik Schoug, "Stenmark fick landet att stå stilla"
- 8 Isak Lidström, "Den egensinnige från Kittelfjäll - En biografisk studie om utförsåkaren Bengt-Erik Grahn", *Scandia: Tidskrift för historisk forskning*, 2021 (vol. 87:1), s. 82f.

pelvis djärvhet och smidighet.⁹ Lidströms studie är av biografisk karaktär och fokuserar på en senare undersökningsperiod. I denna artikel analyserar jag utförsåknigen utifrån ett bredare perspektiv under dess pionjärfas.

Historikern E. John B. Allen menar att utförsåkning länge har funnits i Norge, som en del i konceptet "Idræt". "Slalaam" är en tävlingsform som återfinns i norska källor redan 1879.¹⁰ Kontroverser har uppstått om vilken form av slalom som är den riktiga. Österrikaren Mathias Zdarsky skrev 1905 debattartiklar om "Slalom" utifrån regler skapade i Österrike.¹¹ Britten Arnold Lunn tog till sig den norska formen och moderniserade den i Alperna på 1910-talet. Debatter uppstod mellan norrmän och övriga européer om professionalism och regler, men kanske framförallt om ära och tradition. Den nya moderniserade slalomen från Alperna blev något som man tog avstånd ifrån inom den norska skidkulturen.¹² Avslutningsvis talar Allen om att skandinaver länge motsade sig vad de ansåg vara "akrobatiska dumheter".¹³

I en internationell kontext gällande specifikt utförsåkning och föreställningar om kön tål Gertrud Pfister att nämnas. Pfister har skrivit en biografisk studie om österrikiskan Bertha Diener som under 1920-talet ägnade en stor del av sitt liv åt utförsåkning. Pfister pekar på det handlingsutrymme som kvinnor, under vissa förutsättningar, hade inom idrotten. Diener provade på en rad antal idrotter, bland annat backhoppning. Detta möttes inte sällan av stor förvåning från hennes manliga omvärld. Pfister menar att Diener, trots sin avsaknad av politisk aktivism, under 1920-talet såg idrotten som en väg till kvinnlig frigörelse.¹⁴

Annette R. Hofmann och Vera Martinelli påvisar liknande tendenser i en studie av utförsåkningen pionjärfas i Tyskland, vilken är av hög relevans för denna undersökning. Hofmann och Martinelli menar att kvinnors deltagande i utförsåkning var dels självklar, dels ständigt hotad. Kvinnor tilläts delta i slalomtävlingar, men under vissa villkor. En återkommande fråga var till exempel huruvida kvinnorna skulle bära korsett eller inte under tävlingarna. Hofmann och Martinelli argumenterar i linje med Pfister beträffande idrotten i allmänhet och utförsåkningen i synnerhet som något frigörande för kvinnor. Däremot var frigörelsen aldrig uttalad utan snarare manifesterad i det sociala deltagandet.¹⁵

9 Isak Lidström, "Den egensinnige från Kittelfjäll", s. 74.

10 E. John B. Allen, *The Culture and Sport of Skiing: From Antiquity to World War II* (Amherst 2007), s. 101ff.

11 E. John B. Allen, *The Culture and Sport of Skiing*, s. 105.

12 E. John B. Allen, *The Culture and Sport of Skiing*, s. 99ff.

13 E. John B. Allen, *The Culture and Sport of Skiing*, s. 106. [Egen översättning]. Med akrobatiska dumheter syftas alltså utförsåkning.

14 Gertrud Pfister, "Sir Galahad, Skiing and a Woman's Quest for Freedom", *The International Journal of the History of Sport*, 2013 (vol. 30:6), s. 628f.

15 Annette R. Hofmann & Vera Martinelli, "Discipline Your Ladies ... So They Become Independent: A Discourse on the Beginnings of Women's Skiing in the Black Forest, Germany", *The International Journal of the History of Sport*, 2016 (vol. 33:13) s. 1517–1531.

Matti Goksøy har undersökt längdskidåkningens betydelse för manlighet och nationell identitet i Norge. De norska polarexpeditionerna spelade stor roll för norsk manlighet. Goksøy menar dock att skillnadsskapandet mellan de norska och brittiska expeditionerna var tydligare än könsskillnaderna.¹⁶ Fortsättningsvis har Helge Chr. Pedersen analyserat hur den norska längdskidåkaren Per Olsen framställdes i norsk media under 1950-talet. Likheten med hur svenska längdskidåkare skildrades är påtaglig. Olsen hade kvänsk bakgrund och hans "finneblod" fick förklara både framgångar och misslyckanden.¹⁷

Skidsporten har en speciell plats i den svenska idrottens historia. Vid skidsportens tillkomst, det vill säga decennierna före sekelskiftet 1900, rådde starka nationalromantiska strömningar i landet och detta präglade skidsporten. Yttergren pekar på att skidåkning blev symbol för det svenska och att den förknippades med ett manligt heroiskt dygdeideal.¹⁸ Längdskidåkningens närhet till snö, vildmark och renlighet borgade för att den blev en kärnfull symbol för svenskhet, menar Sverker Sörlin. Han menar också att Friluftsrämjandets retorik, under perioden från 1890- till 1930-talet, karakteriserades av patriotism, militarism och heroism, med naturen som återkommande inslag. Från 1930-talet men ännu mer tydligt efter andra världskriget, betonades istället hälsa, familj och fritid, alltmedan de militäriska och tävlingsinriktade inslagen successivt försvann.¹⁹ Efter en konflikt med Svenska skidförbundet tog Friluftsrämjandet över de mer motionsinriktade inslagen.²⁰

I en del studier har den svenska idrottens historia analyserats ur genusperspektiv.²¹ När det gäller just skidåkning har historikerna Jan Samuelsson till nationalismen tillfogat en analys av hur kön representerades i samband med skidåkning. Han visar att den tyste, uthållige mannen, seg och stark, blev en idealbild för svenskhet.²² Längdskidåkning kodades manligt med rötter till Gustav Vasas ärevärdiga bedrifter. Motståndet till att släppa in kvinnorna var starkt.²³ I slalom fanns det större plats för kvinnor som där kunde få utveckla grace och skönhet.²⁴ Denna relation var dock mer komplicerad än så.

16 Matti Goksøy, "Taking Ski Tracks to the North: The Invention and Reinvention of Norwegian Polar Skiing: Sportisation, Manliness and National Identities", *The International Journal of the History of Sport*, 2013 (vol 30:6), s. 563–579.

17 Helge Chr. Pedersen, "Per Olsen – den nye Arvo Viitanen". Framstillingen av Fiinmarks første skistjerne i nasjonal og regional presse i 1950-åra", i Pedersen, Helge Christian & Skille, Eivind Å. (red.), *Utafor sporet? Idrett, identiteter og regionalisme i nord* (Vallset 2016), s. 267f.

18 Leif Yttergren, *I och ur spår!*, s. 17.

19 Sverker Sörlin, "Nature, skiing and Swedish nationalism", s. 158.

20 Leif Yttergren, *I och ur spår!*, s. 31.

21 Helena Tolvhed, *På damsidan – Feminitet, motstånd och makt i svensk idrott 1920–1990* (Göteborg, 2015), s. 37.

22 Jan Samuelsson, "Skidåkning, mannen och det nationella", *Idrott, historia och samhälle*, s. 69–71, 76ff, 80.

23 Sverker Sörlin, "Nature, skiing and Swedish nationalism", s. 150, 156.

24 Jan Samuelsson, "Skidåkning, mannen och det nationella", s. 80–81.

I en uppsats har Kajsa Rydegård modererat bilden av skidsportens kvinnofintlighet.²⁵ Hon konstaterar att skidsporten aldrig uttryckligen benämns som olämplig för kvinnor. Tvärtom deltog män och kvinnor på samma villkor, såväl i friluftssom tävlingskontext. Inte sällan framställdes kvinnor som jämbördiga, särskilt i slalom.²⁶ Konstruktionen av maskulinitet följde en tämligen rak linje medan konstruktionen av femininitet var mer fluktuerande.²⁷ I denna undersökning provas tesen utifrån ett mer sammanhängande material.

Metod och materialval

Studiens metod går i korthet ut på att fokusera positiva och negativa värdeord och hur dessa applicerades på män respektive kvinnor, samt hur detta förändrades över tid. Studiens huvudkälla är tidskriften *På skidor* som gavs ut av Friluftsförbundet en gång om året. Under dess första decennier, i synnerhet under andra världskriget, var denna en patriotiskt präglad organisation som satsade på den starkt nationalistiskt impregnerade skidsporten för att förbättra försvarsförmågan.²⁸ Under efterkrigstiden nedtonades de patriotiska och heroiska inslagen. Skidåkningen kom nu i stället att handla om estetik och ekologi.²⁹ Som ledande organ för skidåkning i Sverige är *På skidor* en relevant källa för studien. Dock behöver den kompletteras med ytterligare material. Detta görs genom resereportaget *På skidor i Alperna*, skriven av Olle Rimfors samt genom artiklar av Sigge Bergman, en av slalomportens främsta initiatörer i Sverige. Med sin fysiologiutbildning från Gymnastiska Centralinstitutet bidrog han till att integrera fysiologiska kunskaper i skidsporten. Han spelade en minst sagt central roll i debatten om huruvida skidåkning kunde förbättras av testning av material, näringsräknande och andra kunskaper från den fysiologiska vetenskapen.³⁰

Längd- och utförsåkning – två kulturer

1920-talet präglades av en försiktig inställning till utförsåkning, vilken ofta refereras till som alpinism. Den alpina livsstilen avvek, av undersökningens källmaterial att döma, från den nordiska längdskidåkningens. Skribenten Ingrid Larson skildrade hur man i Alperna efter skidkurser ägande sig åt "al-lehanda upptåg" samt hur matsalen röjdes och pilsner dracks. Detta var något

25 Kajsa Rydegård, "For men only? Genuskonstruktioner i friluftsförbundets årsbok På skidor 1930–1970", *Idrott, historia och samhälle*, 2011, s. 74.

26 Kajsa Rydegård, "For men only?", s. 82ff.

27 Kajsa Rydegård, "For men only?", s. 88, 90.

28 Leif Yttergren, *I och ur spår!*, s. 52f.

29 Sverker Sörlin, "Nature, skiing and Swedish nationalism", s. 152.

30 Se Daniel Svensson, "Changing tracks? The Battle Between Natural and Scientific Training in Swedish Cross-Country Skiing, 1948–1972", *Idrott, historia och samhälle*, 2014, s. 12–41.

i mångt och mycket annorlunda den strama svenska längdskidåkningen.³¹ I ett avslutande reportage från Alperna beskrev hon vilken ”fröjd” det var ”att se skaran komma nedsusande för de branta slutningarna med en mjukhet, en spänstighet och elegans, som man endast får se hos en och annan enstaka skidlöpare hemma i Sverige.”³² Här betonades alltså spänst och elegans som eftersträvansvärda ideal. Skillnaden mot längdskidåkningens uthållighetsideal var påtagligt.³³ Den i *På skidor* återkommande skribenten C.G.D. Hamilton, som hade ledande befattningar inom såväl Svenska Skidförbundet som FIS, skrev 1927 om alpinism: ”Detta har framtvungit en teknik i löpning utför stora branter, vilken visserligen icke är annat än en logisk utveckling av den norska tekniken, men som dock drivits så långt, att den fått en särställning, som icke den mest patriotiska nordbo kan bestrida. Utförsåkaren bör därför ha ett her-ravälde över sin kropp och sina nerver.”³⁴

Den ovan nämnda skribenten Hamilton rapporterar i en artikel från den elfte internationella skidkongressen i Oslo 1930. Här skriver han bland annat att det ”som väntat hade blivit strid om införande av slalom- och utförslöpning i det internationella tävlingsreglementet. Vi vet vilket motstånd som har rått här i landet mot att införa brantare terräng och att anpassa skidtekniken därefter.”³⁵ Hur det här motståndet har sett ut framgår inte, men man kan tänka sig att det till exempel handlade om det farliga i att utöva sporten samt att man ville värna längdskidåkningen.³⁶ Sålunda betonades skillnader mellan längd- och utförsåkningens normsystem. Dessa skillnader påverkade också hur män respektive kvinnor skildrades i materialet, som vi nu ska se.

Djärvhet och fräckhet– den manliga åkaren

En kontrast mot längdskidåkningen var att i slalom lyftes tydligt djärvheten fram som något positivt. När en åkare klarade en backe hänvisades ofta till dennes mod. Djärvheten framställdes också som något lockande: ”De [nybörjartävlingarna] bidraga först och främst att öka djärvheten, framåtandan och beslutsamheten hos de uppträdande, vilka få ännu mer smak på skidåkningen och dess behag genom att få känna något av tävlingens spänning, ovisshet och

31 Ingrid Larson, ”Intryck och erfarenheter från skidkurser i Schweiz och Tyrolen”, *På skidor*, 1926, s. 272f.

32 Ingrid Larson, ”Intryck och erfarenheter från skidkurser i Schweiz och Tyrolen” s. 279.

33 Jan Samuelsson, ”Skidåkningen, mannen och det nationella”, s. 80.

34 C.G.D. Hamilton, ”Skidlöpning och alpinism”, *På skidor*, 1927, s. 201.

35 C.G.D. Hamilton, ”Den XI. Internationella Skidkongressen i Oslo 1930”, *På skidor*, 1931, s. 219.

36 I boken skriven av Sigge Bergmans son och sonson Mats & Anders Bergman, *Sigge Bergman - porträtt av en idrottsledare* (Västerås 2008), återges bland annat debattartiklar från *Sydsvenska Dagbladet* och *Idrottsbladet* om utförsåkningens faror och ickeortodoxa teknik. De återger bland annat på s. 55 en debattartikel från *Sydsvenskan* 1934-11-30: ”Kanske har Centraleuropa något att lära av vår nordiska förträfflighet” angående reportaget *På skidor i Alperna*. Boken är skriven av Sigge Bergmans familjemedlemmar och får för det första ses som en andrahandskälla och för det andra som tendentiös.

tjusning.”³⁷ Det var också vanligt att tala om djärva skidåkare i mer svepande ordalag: ”Här måste det vara ett litet himmelrike att ligga utsträckt och slöa hela dagen under den blå himmelen, låta de ultravioletta strålarna försköna ens fysiologi - - - och beundra alla de konststycken som djärva skidåkare av alla slag här presterade.”³⁸ Djärvhet tillskrevs i stort endast manliga deltagare, detta även då manliga och kvinnliga åkare utförde samma övningar eller åkte i samma slalombackar.

Ett annat ideal som blev vanligare över tid var fräckheten, och inte sällan lyftes den fram tillsammans med djärvheten: ”Ja, även Daniel räddade sig genom en djärv störtolykning just innan han annars skulle ha hamnat nere i floden Inn [...] Är det att undra på att människorna här nere med denna fräckhet att kasta sig utför avgrunder så småningom bli förtrogna med de brantaste branter - - - och lära sig konsten att bemästra dem?”³⁹ Fräckheten tenderade att överträffa värdet av elegans i åkningen: ”[Han] var för övrigt känd som en utmärkt åkare, ej elegant men fräck – kanske t. o. m. en smula rå.”⁴⁰ Vad som menades med fräckhet och hur detta relaterade till djärvheten framstår inte som glasklart. Efterhand verkar man dock kunna ana att fräckheten hade med snabbhet att göra: ”kunde vi ej undgå att förvånas över deras otroliga djärvhet och gåpåaranda i backarna. Deras fräckhet resulterade visserligen ofta i svåra omkullkörningar, men den gav också efter hand en skicklighet att svänga och tåla fart, som man ej skulle kunna tro, om man ej sett det med egna ögon.”⁴¹ Talet om den manligt djärva och fräcka åkaren står i kontrast till längdskidåkningens ideal om den tysta och uthålliga mannen.⁴²

Nationalismen tog sig delvis andra uttryck inom längd- och utförsåkning. Längdskidåkningen handlade om en inhemsk nationalism med tydligt nationalromantiskt inflytande, särpräglat för de nordiska nationerna, medan utförsåkningens snarare handlade om att hävda Sverige idrottsligt i förhållande till Alpländerna, något som i forskning har kallats extern nationalism. Isak Lidström menar att den intern nationalismen kan kopplas till ett traditionellt och den extern nationalismen till ett modernt idrottsbegrepp. Den interna nationalismen handlade om nationell enhet och konsolidering. Den externa om att frambringa nationell ära genom internationella framgångar.⁴³ Här är ett exempel på hur det kunde låta ”Vi måste slåss för Sverige. Vi måste visa att die Schweden ej endast voro vanliga Langläufer utan även hade ett litet hum

37 Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna*, s. 180.

38 Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna*, s. 125f.

39 Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna*, s. 76.

40 Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna*, s. 83.

41 Se utläggningar om djärvheten i t.ex. Ivar Holmquist, ”De internationella skidtävlingarna i Innsbruck 1933”, *På skidor* 1934, s. 133 och s. 326.

42 Se till exempel Jan Samuelsson, ”Skidåkningen, mannen och det nationella”, s. 76ff.

43 Isak Lidström, ”Att göra folk av skidlöpare. Nationen, regionen och kampen om Vasaloppet 1922–1931”, s. 68.

om konsten att åka utför.”⁴⁴ Man ville framhäva Sverige som nation att slåss för och hedra.⁴⁵ Vidare framhölls också Sveriges natur, inte minst i förhållande till utförsåkningens förutsättningar: ”Den svenska skidlöparens fysiska och andliga resurser stå i klass med varje annans från främmande länder. De svenska backarna och Sveriges snöförhållanden äro av tillräckligt god kvalitet för att kunna utnyttjas för modern skidsport [...] Sveriges skidledare uppmana vi: Intressera Eder för den tjugande form av skidlöpning som heter åkning utför!”⁴⁶

En annan påtaglig skillnad var att krigs- och vapenliknelser applicerades på de manliga men inte de kvinnliga åkarna. Ord som kanon och gevärsskott användes frekvent.⁴⁷ Ytterligare ett krigsdoftande ord var strid: ”Zogg hade gjort en glänsande åkning efter en rasande strid med Heinz von Allmen”.⁴⁸ Under perioden 1934–39 accentuerades ytterligare användandet av militärt inspirerade termer. Som nämndes ovan var kanoner ett uttryck på tillväxt, men man uttryckte sig också i termer av strid och krig: ”beundra ’kanonernas’ nedfart i mål. [...] Striden om segerplatsen blev knivskarp.”⁴⁹ Eller som i detta tävlings-sammanhang: ”Den stora striden var i full gång. Otto Furrer [...] kastade sig fram i spåret med en fart, som vittnade om det heliga beslutet att ’segra eller dö’.⁵⁰ Vid en tävling i Oberhof 1931 menade skribenten Ivar Holmquist, ”skid-generalen”, som också hade en ledande befattning i FIS, att av ”de deltagande länderna var Sverige nog det enda, som ej sänt sina mest beprövade män i elden”.⁵¹

De kvinnliga utförsåkarna

Språkbruket gällande de kvinnliga slalomåkarna pendlade genomgående mellan det idrottsliga och det utseendemässiga: ”Damernas körsbärsröda läppar och väl utmejslade ögonbryn hade givetvis blivit något deformerade under övningarna, varför en grundlig omspackling verkställdes innan skönhetererna gjorde sin entré i matsalen med inomhusläppar och -kinder m.m., vilka i det avseendet skilde sig från utomhusdito genom en ännu mer glänsande färg-ton.”⁵² Elegansen och det vackra i åkningen framhövdes ofta hos kvinnorna, som exempelvis i detta citat: ”De engelska damerna visade sig avgjort överlägsna, och det var en verklig tjusning att se med vilken elegans och säkerhet de genomförde tävlingen. Miss Sale Barker[s] [...] andra omgång däremot var nog

44 Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna*, s. 80.

45 Se till exempel Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna*, s. 80, 87.

46 Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna* s. 233.

47 Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna* s. 66.

48 Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna*, s. 110.

49 Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna* s. 139.

50 Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna* s. 159.

51 Ivar Holmquist, ”FIS-tävlingarna i Oberhof 1931”, *På skidor* (Stockholm 1932), s. 237.

52 Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna*, s. 26.

dagens vackraste prestation.”⁵³ Noterbart är också att kvinnliga slalomdeltagare alltid fick titeln ”fröken”, ”miss” eller ”Fräulein”.⁵⁴

Skillnaden mellan könen ställdes på sin spets då det talades om manliga skidkanoner: ”Där stodo i en klunga världens främsta skidkanoner och beundrade varandra och läto sig beundras av sköna damer i alla kulörer – en färg dock rörande gemensam: läpparnas röda.”⁵⁵ Visserligen skrivs det aldrig så ingående om mäns utseende, men å andra sidan fanns det genomgående en stark beundran för de kvinnliga åkarnas skicklighet och teknik, som i detta citat: ”Åker *den* flickan, så kan vi ju inte annat än för skam och skull följa efter” Hon åkte. Och hon klarade sig väl så gott som någon av de andra. [...] Det var Gerda Paumgarten, Österrikes säkraste utförsåkerska. Nå ja, inte undra på då att hon åkt som en hel karl – minst.”⁵⁶ Eller som i detta citat: ”För övrigt greps man av damernas förmåga av skidbehärskning, så att man nästan skämdes. Tänk, om vi hade fem herrar i Sverige, som kunde följa dagens segrarinna i hennes vinnande jakt genom portarna. [...] Flickorna kunna åka! Det hör sjutton till att taga upp konkurrensen med dem. Man får finna sig i stryk då och då.”⁵⁷

Under 1930-talet uppluckrades emellertid något skillnaden mellan hur manliga och kvinnliga åkare framställdes. Det hände att manliga åkare beskrevs i termer av skönhet och elegans, dock inte utan att de också tillskrevs djärvhet.⁵⁸ Ju längre tidsperioden löpte, desto mer verkar kombinationen av mod och elegans ha betonats.⁵⁹ Männerna skulle vara djärva och modiga, men i slalomen måste de samtidigt också kunna föra sig elegant. Det förekom också att kvinnliga deltagare skildrades som ”dårar” i sin åkning.⁶⁰ Det rådde en dubbelhet i förhållande till kvinnor och prestation. Kvinnor visade, skrevs det, delvis prestationer som ”voro verkliga kraftprov”.⁶¹ Parallellt med detta förekom utläggningar om varför slalom passande kvinnor: ”I lika hög grad som konståkning på skridskor giver kvinnan tillfälle att utveckla smidighet, balans, djärvhet, elegans och grace. Det är en fröjd för ögat att se en skicklig slalomåkerska i aktion.”⁶² Samuelssons slutsats om att slalom ansågs vara en bättre passande sport för kvinnor på grund av dess förmåga att framhäva ”kvinnlig elegans och grace” kan därför nyanseras. Det handlade inte bara om elegans utan också om prestation.

53 C.G.D. Hamilton, ”De första FIS-tävlingarna i utförs- och slalomåkning”, *På skidor* (Stockholm 1932), s. 253.

54 C.G.D. Hamilton, ”De första FIS-tävlingarna i utförs- och slalomåkning”, s. 253.

55 Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna*, s. 172.

56 Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna*, s. 98.

57 Olle Rimfors & Sigge Bergman, *På skidor i Alperna*, s. 218.

58 Olle Rimfors & Sigge Bergman, ”På skidor i Österrike och Schweiz”, *På skidor*, 1935, s. 163.

59 Sven Björklund & Håkan Tjerneld, ”På skidor i Frankrike”, i *På skidor*, 1938, s. 190.

60 Olle Rimfors & Sigge Bergman, ”På skidor i Österrike och Schweiz”, s. 160.

61 C.G.D., Hamilton, ”Världsmästerskapen på skidor i Chamonix”, *På skidor*, 1938, s. 216.

62 C.G.D., Hamilton, ”Världsmästerskapen på skidor i Chamonix”, s. 242.

Avslutande diskussion

Överlag beskrevs kvinnliga och manliga utförsåkare olika. Hos kvinnorna framhövdes främst elegans och teknik. Det lades stor vikt vid deras utseende. De manliga utförsåkarna berömdes för att de var djärv och fräcka. Men de lovordades också för att de åkte vackert och elegant. Vapen- och krigstermer applicerades på männen men inte på kvinnorna. Det går alltså att se motstridiga föreställningar om kön, vilket kan tyda på att de skedde en omförhandling av både kvinnlighet och manlighet under mellankrigstiden. Denna studie visar att kvinnor tilläts ta en större plats i utförsåkningen jämfört med längdskidåkning, om än på ett annat sätt än männen. Utförsåkningen möjliggjorde för kvinnor att utöva idrotta på samma villkor som män och är därför på många sätt olik längdskidåkning.

Utförsåkningen övertrumfades inte på något sätt längdskidåkning i popularitet eller antal utövare. Icke desto mindre lyfte den fram andra ideal än längdskidåkning. De inom utförsåkningen så framhävda idealen djärvhet och fräckhet stod ändå i tydlig kontrast till längdskidåkningens tysta och uthålliga manlighetsideal. Nationalismen tog sig också olika uttryck inom längd- och utförsåkningen. Inom längdskidåkning betonades svensk natur och kultur. Inom utförsåkningen markerades att man måste hävda Sverige som nation i förhållande till övriga centraleuropeiska länder. Denna studie visar också att det skedde en förändring av språkbruket över tid som gjorde att vapen- och krigstermer blev mer framträdande under 1930-talet för att beskriva manliga utförsåkare. Skillnaden mellan längd och utförsåkningens ideal kan åskådliggöras med hjälp av följande motsatspar.

Längdskidåkning - Utförsåkning

Tradition – Modernitet

Uthållighet – Explosivitet

Återhållsamhet – Djärvhet

Intern nationalism – Extern nationalism